

Медицински центар — Гостивар

Стоматолошка заштита

КАРИЕС НА ПРВИТЕ ТРАЈНИ КАТНИЦИ КАЈ ДЕЦАТА ОД 8 ДО 14 ГОДИНИ ВО ГОСТИВАР

С. Филиповски и Р. Серафимовски

Од извршениот систематски преглед на 3.845 ученика во училиштата од Гостивар, трудот ја презентира преваленцијата на кариестот врз првите трајни катници кај деца од 8 до 14 години. Кариес фреквенцијата на првите постојани катници изнесуваше 37%. Пресметана е кариес фреквенцијата за секое одделение одвоено и е прикажано нејзиното движење по возраст од 8 до 14 години за сите први постојани катници заедно, како и одвоено за горните и долните катници.

Бидејќи во Гостивар живее население со македонска и албанска националност утврдено е дека албанските деца имаат помал процент на кариес на првите постојани катници.

Првите постојани катници се први заби од постојаната дентитиција кои се појавуваат во усната шуплина кај детето. Нивната градба започнува уште во периодот на интраутериониот развој (3,5 — 4 — м.ф.ж.). Минерализацијата на овој заб како најважна фаза во развојот започнува околу раѓањето кога новороденчето се наоѓа во најкритичен период, период на аклиматизација спрема надворешната средина, кога исхраната често е вештачка, па новороденчето често заболува, што дава реперкусии врз градбата на овој заб. Од тие причини овие заби често се изложени на дејството на кариогените фактори кои можат да доведат до нивно делимично или потполно оштетување, а потоа и нивно отстранување.^{2,3,4}

Првите трајни катници ја прошируваат и збогатуваат функцијата на цвакањето кај детето, учествуваат во второто физиолошко подигање на загризот и на тој начин имаат свое учество во развојот на органот за цвакање, а преку него и врз

целокупниот развојот на детето.¹ Тие први земаат учество во соодносот на постојаните заби помеѓу горната и долната вилица и ја зацврстуваат постоечката оклузија. Нивното правилно насочување во текот на ерупцијата може да има големо значење во развојот на органот на мастикацијата, во спротивно може да се појават морфолошки и функционални аномалии кои го кочат развојот на органот за цваќање, а преку него влијаат негативно и врз целокупниот развојот на детето.

Цел на испитувањето, материјал и метод на работа

Имајќи го предвид значењето на првите постојани катници и последиците од неговото заболување и отстранување од устата на детето пристапиме кон одредување на нивната кариес преваленција кај учениците од основните училишта во Гостивар. Ја одредивме кариес фреквенцијата на првите постојани катници и нејзиното движење од 8 до 14 години. Исто така одредивме и КИП (кариес индекс просек) по ученик.

Систематски прегледани се децата од основните училишта во Гостивар: „Моша Пијаде“ — 1.901 ученик, „Братство-Единство“ — 1.237 ученика и „Петре Јованоски“ — 707 ученика, или вкупно 3.845 ученика.

Училиштето „Моша Пијаде“, кое има најголем број ученици, земено е како примерок за компарација на кариес фреквенцијата помеѓу македонските и албанските деца.

За анализа земени се ученици кои имале кариес на сите четири први трајни моларни заби и ученици со кариес само на горните или долните трајни први моларни заби, сметајќи дека уште еден кариозен заб во горната или долната вилица нема битно влијание.

При утврдувањето на кариесот на првиот катник се служевме со Клеин-Палмеровиот „КЕП“ метод каде во суштина кариесот се манифестира на три начина: К (Кариес лезија), Е (поради кариес изваден заб) и П (реставриран бивши кариозен дефект). Прегледот е извршен со стандарден метод од еден ист стоматолог, а податоците се средени со статичко-аналитички и компаративен метод.

Резултати и дискусија

При прегледот на учениците од трите основни училишта со вкупен број од 3.845 ученика КЕП на првите трајни катници е најдено на 6.095 заби или во просек 39% од целокупниот број на првите трајни катници. (Табела 1. — Графикон 1 и 2).

Табела 1

Број и процент на КЕП на I-те стални катници по училиштата

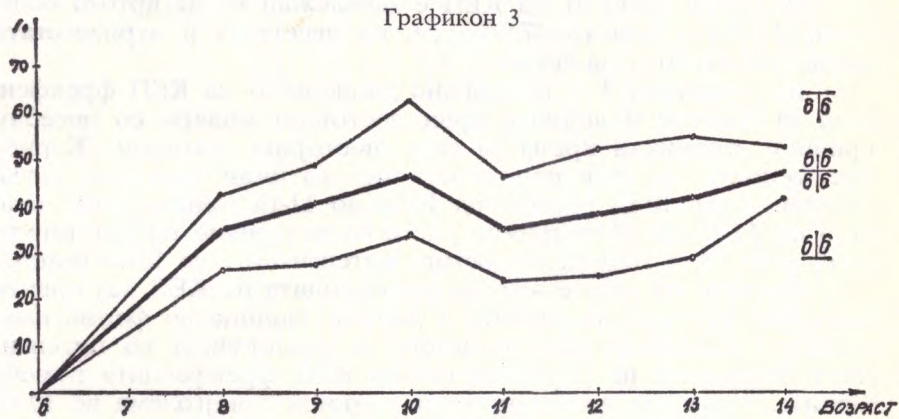
Училиште	Прегледани ученици	КЕП $\frac{6 6}{6 6}$		КЕП $\frac{6 6}{6 6}$		КЕП $\frac{6 6}{6 6}$	
		бр.	%	бр.	%	бр.	%
		„Моша Пијаде“	1.901	3.089	40,6	1.036	27,2
„Братство-Единство“	1.237	1.971	40	817	33	1.154	46,6
„Петре Јовановски“	707	1.035	36,6	345	24,4	686	48,5
ВКУПНО:	3.845	6.095	39	2.198	28,2	3.893	49,7

Графикон 1: Графички приказ на здрави и кариозни први трајни молари

Графикон 2: Графички приказ на кариозни први трајни катници по вилица

Графички приказ на движењето на фреквенцата на кариесот на првите трајни катници по возраст

Горните катници се зафатени 28,2% или 2.198 од целокупниот број на заби, или 36% од бројот на КЕП на првите трајни катници, додека долните 49,7% или 3.893 од вкупниот број на првите трајни катници или 64% од вкупниот број со КЕП први трајни катници. Од изнесеното може да се констатира дека долните катници се 21,5% од вкупниот број на шестгодишните катници позафатени со кариес од горните катници.

На табела II прикажано е движењето на бројот и процентот на КЕП на првите стални катници по возраст.

Табела II

Број, процент и КИП по ученик: на кариесот на првите стални катници по возраст:

Возраст	Бр. на прегледани ученици	Бр. и % на КЕП						КИП по ученик		
		6 6		6 6		6 6		6 6	6 6	6 6
		6 6	6 6	6 6	6 6	6 6	6 6	6 6	6 6	
8 год.	452	620	34,5	243	26,9	380	42	1,3	0,5	0,8
9 год.	541	796	31	283	26,1	513	47,4	1,4	0,5	0,9
10 год.	474	890	46,9	318	33,5	572	60,3	1,8	0,7	1,1
11 год.	657	920	35	314	24	606	46	1,4	0,5	0,9
12 год.	697	1.070	38,4	347	25	723	52	1,5	0,5	1
13 год.	643	1.082	42	374	29	705	55	1,7	0,6	1,1
14 год.	381	721	47,9	319	42	402	53	1,9	0,8	1,1
ВКУПНО:	3.845	6.099	39,6	2.198	29	3.901	50,7	1,58	0,58	1

Најголем процент на КЕП е забележан во четвртото одделение 46,9% и осмото 47,9% т.е. на десеттата и чтринаесетата година од животот на детето.

На графикон 3 е прикажано движењето на КЕП фреквенцата за горните и долните први постојани молари со посебни криви и заедничка крива за сите постојани катници. Кариес фреквенцата на сите први постојани катници расте со голем интензитет до 10-та година, од 10-та до 11-та година нагло опаѓа, а од 11-та до 14-та година расте со релативно поблаг интензитет и во 14-та година го достигнува интензитетот на 10-та година.

Кривите на движењето на фреквенцата на КЕП кај првите постојани катници во горната и долната вилица по форма имаат скоро идентичен ток, но многу се разликуваат во интензитетот. Разликата на интензитетот на КЕП фреквенцата помеѓу горните и долните први постојани катници е најголема во 10-та година, кога е и најголем интензитетот на КЕП фреквенцата помеѓу горните и долните први постојани катници е иста или се забележуваат незначителни поместувања, додека од 13-та то-

ковите на двете криви конвергираат, така што кривата на КЕП фреквенцата на првите долни постојани катници расте, а кривата на горните први постојани катници благо опаѓа. Така на 14-та година таа разлика покажува најмали вредности од ерупцијата на горните и долните први постојани катници, т.е. од 6-та година на возраста. Може да се претпостави дека интензитетот на КЕП фреквенцата на горните и долните први постојани катници се изедначува после 15-та година и понатака се движи со благ пораст по иста заедничка линија или со мали разлики во интензитетот на КЕП фреквенцата. Бидејќи во Гостивар живее население од македонска и албанска националност училиштето „Моша Пијаде“ е земено како примерок за испитување на кариесот на сите први постојани катници кај македонските и албанските деца, бидејќи тоа училиште е најмногубројно и има ученици со поволно мешана структура.

Од вкупниот број 1.901 ученик, 705 биле од македонска, а 1.196 албанска националност, така што 46,9% деца од македонска националност имале кариес на сите четири први молари, а кај децата од албанско потекло тој процент бил за 10 помал — 37,0%.

При прегледот општа констатација беше дека хигиената на забите кај албанските деца е на пониско ниво од македонските, што е спротивно со наодот за процентот на кариес. Тоа зборува дека во оваа средина хигиената на забите нема пресудно значење во спречување на кариесот кај децата од ова подрачје. Фактот дека децата од албанската националност потекнуваат претежно од село и во нивната исхрана преовладува претежно тврда храна која врши физиолошко чистење на забите го смалува делувањето на кариогените фактори. Тоа значи дека покрај квалитетот на исхраната во периодот на развитокот на забите големо значење во спречувањето на кариесот има и нејзината конзистенција после ерупцијата на забите.

Заклучок

Од изнесеното можат да се донесат следниве заклучоци:

— Кариес фреквенцата кај прегледаните деца по возраст на првите постојани катници најголема е во 10-та 46,9%, 33,5% и 60,3% и 14-та год. 47,9%, 42,0% и 53,0%.

— Кариесот почесто ги напаѓа првите катници во долната вилица, 64,0% и 36,0% нема битно влијание за процентот на кариес, кај децата од албанска и македонска националност.

— Сето тоа зборува дека стоматолошко-здравствената заштита кај училишните деца не е доволна. Особеностите на кариесот и исклучителниот статус на првите постојани катници налагаат специјални профилатички и тераписки мерки со цел за нивно зачувување.

Summary

Caries of the First Permanent Molars in Children From 8 — 14 Years Old in Gostivar

Out of the total of 3.845 investigated pupils from 8 — 14 years old in Gostivar, a raised caries frequency for the first permanent molars was found. Beside caries frequency for all age groups, separately, for both, upper and lower jaws caries frequency was assessed. It was found that albanian children show lower caries frequency.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бикар И., Основи ортопедије вилица — Стоматолошка секција С. Л. Д. Београд 1962 г.
2. Граовац Ж.: Основи дејче стоматологије — Завод за издавање уџбеника Социјалистичка Република Србија.
3. Реџепагиќ С., Бараку Е., Јупчи Б., Кариес првог сталног молара код деце од 7 до 14 година СГС 3/1977 година, стр. 199—205.
4. Стошиќ П., Поповиќ В., Максиќ В.: „Први стални молар: фреквенција кариеса“. Зборник радова VIII стоматолошке недеље, Београд 1971 год., стр. 113—116.